

سەرۆكايه‌تى هه‌رئىمى كوردستان و هاوكيشه‌ى ديارىكردى سەرۆكوه‌زىران له‌ عىراق

09-04-2020

نووسه‌ره‌كان

ناوه‌ندى لىكوئىنه‌وه‌ى رووداو

كوته : هيشتا ماوه ده‌ستوورپه‌كه‌ى راسپاردنى سەرۆكوه‌زىران عه‌دنان زورفى كوئاي نه‌هاتوو، به‌لام روئله‌كه‌ى وه‌ك سەرۆكوه‌زىرى راسپېردراو كوئاييه‌ات. هه‌رچه‌نده‌ عه‌دنان زورفى هيواي زور به‌وه‌ هه‌بوو له‌ ماوه‌ى ياسايى خویدا، كوئده‌نگى له‌سه‌ر پىكه‌يئانى حكومه‌ته‌كه‌ى دروستبكات و له‌ په‌رله‌مان تىپه‌رئىت، به‌لام به‌ر له‌و واده‌يه‌ شكستى خوئى له‌ دروستكردنى حكومه‌تى عىراقدا راگه‌ياند و كشيابه‌وه. ئه‌وئيش به‌هوى تاكه‌ گرتى ئىستاي شه‌قامى شيعه‌وه‌ كه‌ برىتيه‌ له‌ نه‌بوونى كوئده‌نگيه‌كه‌ى گشتى له‌سه‌ر هه‌چ به‌رېژيئىك بو سەرۆكوه‌زىرى.

د.ههلمهت غەرب

راوئىكار لە ناوەندى لىكۆلىنەوى رووداوا

بەرايى

ههشتا ماوه دەستوربەكەى راسپاردنى سەرۆكەزىران عەدنان زورفى كۆتايى نەهاتوو، بەلام رۆلەكەى وەك سەرۆكەزىرى راسپاردراو كۆتايەهات. هەرچەندە عەدنان زورفى هيوای زۆر بەوه هەبوو لە ماوهى ياسايى خۆیدا، كۆدەنگى لەسەر پێكھێنانى حكومەتەكەى دروستبكات و لە پەرلەمان تێپەرێنیت، بەلام بەر لەو وادەيە شكستى خۆى لە دروستکردنى حكومەتى عێراقدا راگەياندا و كشايەوه. ئەويش بەهۆى تاكە گەرمى ئىستاي شەقامى شىعەوه كە بریتىيە لە نەبوونی كۆدەنگىيەكى گشتى لەسەر هېچ بەربزێرێك بۆ سەرۆكەزىرى. لەمروووه عەدنان زورفى بووه دووهم قوچى قوربانى ئەم گەرمى ئىستاي شىعەكان و سەرۆككۆمارىش دواى ئەو، مستەفا كازمى بۆ پێكھێنانى حكومەت راسپارد. ئەوهى بۆ هەريئى كوردستان جێگەى بايەخە، بەياننامەكەى سەرۆكايەتى هەريئى كوردستان بوو لەبارەى پشتگيرىکردن لە مستەفا كازمى. ئەمەش رۆلى دامەزرادەى سەرۆكايەتى هەريئى كوردستان لە پرسى ديارىکردنى سەرۆكەزىران و پرسى بەگوتارى كورد زياتر لە بەغدا دەرەخات، كە بەپێى نەريئى رەفتارى سياسى سەرۆكى هەريئى كوردستان، واديارە بە بى پرس و راوئىز بە ههيزە سياسىيەكانى هەريئى كوردستان ئەو بەياننامەيەى دەرەكردوو.

رۆلى كورد لە ديارىکردنى سەرۆكەزىرانى عێراق

ئەوهى تايبەت بێت بە رۆلى كورد لە ديارىکردنى سەرۆكەزىران، ئەوهيه كە بە درێژايى سألانى رابردوو، كورد و سەرکردايەتى كورد دواكەس بوون كە قەسەيان لەسەر ديارىکردنى سەرۆكەزىران كردوو. قەسەى كوردیش تاوێكو رادەيەكى زۆر بەكلاكرەوه بووه، بەو مانايەى شىعەكان خۆيان گەرمەكەيان چارەسەرکردوو و خستويانەتە بەردەم ههيزە سياسىيەكانى ديكە بۆ ئەوهى بريارى كۆتايى لێدريئ. هەر لە رەتكردنەوهى ويلايەتى سىيەمى ماليكىيەوه بۆ رەتكردنەوهى دووهمى عەبادى و دواتريش رەتكردنەوهى ئەگەرى سەرۆكەزىرى محەممەد توفيق عەللاوى، رۆلى كورد لە ديارىکردنى سەرۆكەزىران، لە هەردوو بارەكەدا چ بە رازىبوون ياخود رەتكردنەوه، رۆلىكى پاشكۆ و كۆتايى بووه. بەلام پێدەچى ئيتەر كورد ئەو رۆلە چاوديرىيە نەگيرێت و رۆلى سەرکردنى رووداوهكان كۆتايى پيئيئيئ تاوێكو بزائى بە چ ئاراستەيەكدا دەپوات، بەلكو بيهوئ ئيتەر رۆلى راستەقینەى لە ديارىکردنى سەرۆكەزىراندا هەبێت. لەكۆشەكانى ديكەى عێراقيشدا لە ئىستا بەدواوه. يەكەم هەنگاويش بریتىبوو لە بەياننامەكەى سەرۆكايەتى هەريئى كوردستان بۆ پشتيوانىکردنى مستەفا كازمى سەرۆكى دامەزرادەى هەوالگەرى نيشتىمانى عێراق.

پێدەچى سەرۆكايەتى هەريئى كوردستان دۆسيەى بەغدا و پێگە و ئايندەى كورد لەرووى سياسىيەوه لە عێراقدا بەيەكجارى وەك دۆسيەكى گەرم لەلای خۆى جۆلە پييكات. بێگومان ئەويش لەسەر بنەماى ئەو دەستپيشخەريە سياسىيانەيە كە لە رابردوودا لەنيوان لايەنە سياسىيەكان و سەرۆكايەتى هەريئى كوردستاندا بريارى لەسەر دراوو. سەرەراى ئەمەش، خۆيەكلايىکردنەوهيەكى ئاشكرای سياسىيشە لەنيوان زورفى و كازمىدا.

لەراستیدا هەردوو بەربزێرەكە تاوێكو رادەيەكى زۆر دلخوازی كوردبوون. هېچ گەرمىيەكى ئەوتۆ لەنيوان كورد و ئەو دوو بەربزێرەدا نەيە. بەلام هەلۆيستەكەى نچيرقان بارزانى، زۆر يەكلايىكەرەوه بوو. ئەوێش واىكرد هەنگاوه دەستوربەكەى راسپاردنى بەربزێرى تازە دەستپييكريئ و لەو رێگەيەشەوه گەرمى مامەلەكەردن لەگەڵ ماددەى 76 ى دەستورى عێراقدا تاوێكو رادەيەكى زۆر لە بەرژەوهندى سەرۆككۆماردا كۆتايى پيئيئ. چونكە، لە رابردوودا تاوێكو رادەيەكى زۆر، لە چەند حالەتيكى كەمدا نەبى، سەرۆككۆمار پابەند بووه بەو بەربزێرى كۆتەلى زۆرينە ديارىکردوو بۆ راسپاردنى بۆ دروستکردنى حكومەت. پێدەچى لەدواى راسپاردنى عەللاويەوه، نەريئى دەستورى لەعێراقدا دروستبى و تۆپەكە لە گۆرەپانى سەرۆككۆماردا و بۆ بەرژەوهندى دەسەلاتەكانى ئەو بىئىنتەوه.

ئەگەر بە وردى دىقەتى بەياننامەكەى سەرۆكايەتى هەريئى كوردستان بەدين، كاتيك دەلێت "داوا دەكەين هەموو لايەك پشتيوانى بكەن تاوێكو بە زووترين كات ئەركەكانى پێكھێنانى حكومەت تەواو بكات"، دەبينى كە خۆيەكلاكرەوهيەكى پيشووخەتى هەيه و ئامانجىشى ئەوهيه هانى لايەنەكان بەدات خۆيان لەبارەى مستەفا كازمى يەكلايەكەرەوه. چونكە، لە پششى پەردەوه بەتەواوى پشتگيرى دەكەن، بەلام بە ئاشكرى وەك سەرۆكى هەريئى كوردستان تائىستا هەلۆيستيان دەرەنەپريوه. ئەمەش بۆخۆى بوونە بەشێكە لە پرسى ديارىکردنى سەرۆكەزىران لە عێراق.

لەسەر ئاستى سىياسى، ھەردوو بەربۇز بەللىنى ئەوھيان بە كورد داوھ كەوا پىشتىوانى لە داخوازىيەكانى بىكەن و تاوھكو رادەيەكى زۇرىش تىگەيشتنىان بۇ پرسە ھەلپەسىرداۋەكانى نىوان بەغدا و ھەولۇر باشە. بەتايبەت مستەفا كازمى كە ماوھەيكى زۇر لە كوردستان زىاۋەو ئاگى لە بارودۇخى كوردستانە و ئىستاش سەرۇكاپەتى دامەزراۋەيكى گىرنگى ۋەك ھەوالگىرى عىراق دىكات كە ئەمىرىكىيەكان بە تاكە دەرۋازەى دروستكردى بىرارى سىياسى لە عىراقدا بۇ بەرژەۋەندى خۇيان دەيىنن. خالىكى دىكەى بەھىزى سىياسى بۇ كازمى ئەوھەيكە بەشئوھەيكى ئاشكرا لايەنگىرى ھىچ ھىزىكى سىياسى ناكات و باوھى بەسەربەخۇيى بىرارى سىياسى عىراقى ھەيە، بەلام ئىرانىش بەرھەلىستى ناكات.

ئەنجام

بىرارى سەرۇكاپەتى ھەرىمى كوردستان بۇ پىشتىگىرىكردىن لە كازمى بىرارىكى كوردستانى و تەواۋ فەرمىيە. بۇيە پىۋىستە لەسەر لايەنەكانى بەغدا ۋەك بىرارى گىشتىگىرى كورد سەيرى بىكەن. ھەرۋەھا قۇناخىكى نوپىشە لە پىگەى سەرۇكاپەتى ھەرىمى كوردستان لە بىرارى سىياسى عىراقدا كە پىۋىستە برەۋى پىبىدرىت و بەرەۋپىش بىررىت. ھاۋكات دىتوانى رىگىرى لەھەر دانوستاندنىكى حىزبى و تاكلايەنە لەگەل مستەفا كازمىشدا. لىرەدا بابەتلىك بە كراۋەيى دەمىننىتەۋە تاوھكو گىتوگۇكان بەشئوھەيكى فەرمى دەستىپىدەكەن، ئەۋىش ئەوھەيكە كە ئايا داخوازىيەكانى كورد لەم كابىنە تازەيەى عىراق چىيە؟ ئايا تەنبا مانەۋەى ۋەزىرەكانى كوردە لە پۇستەكانىان ياخود داخوازى سىياسى يەكلاكرەۋە دەخەنە بەردەم مستەفا كازمى؟

ھەرچەندە من خۇم باوھەرم بەۋە نىيە سەرۇكۋەزىرانى داھاتوو بىتوانى كارى گەۋرە بىكات، چۈنكە بارودۇخى نىۋخۇيى عىراق لەروۋى سىياسى و سەربازىيەۋە دەرۋەتى ئەنجامدانى كار و ھەنگاۋى گەۋرەى لەبەردەم سەرۇكۋەزىرانى نوپدا نەھىشتوۋەتەۋە. ئەۋەى بىتوانى بىكات لەۋانەيە بەرپوھەبىردى ھەلپاردنىكى تارادەيەك جىاۋازە لە ماۋەى سالىكدا. ھەرۋەھا بەدېھىنانى ھەندىك داخوازى خۇپىشاندەرانى عىراقىيە كە تائىستا لە گۇرەپانەكاندا بە دىار بەللىنەكانى سەرۇكۋەزىرانى راسپىرداۋەۋە ماۋن.